

DILEMA DVOCH PERCENT

SPÔSOBILOSTI, ODSTRAŠENIE A ZDIELANIE ZÁŤAŽE

BRIEF č. 2, máj 2023

Na udržanie bezpečnosti v Severoatlantickom priestore a **efektívne odstrašenie** akéhokoľvek reálneho alebo budúceho protivníka sú potrebné tri faktory (RAND, 2018):

- ✓ skutočné vojenské spôsobilosti a kapacity
- ✓ politická vôľa
- ✓ strategická komunikácia

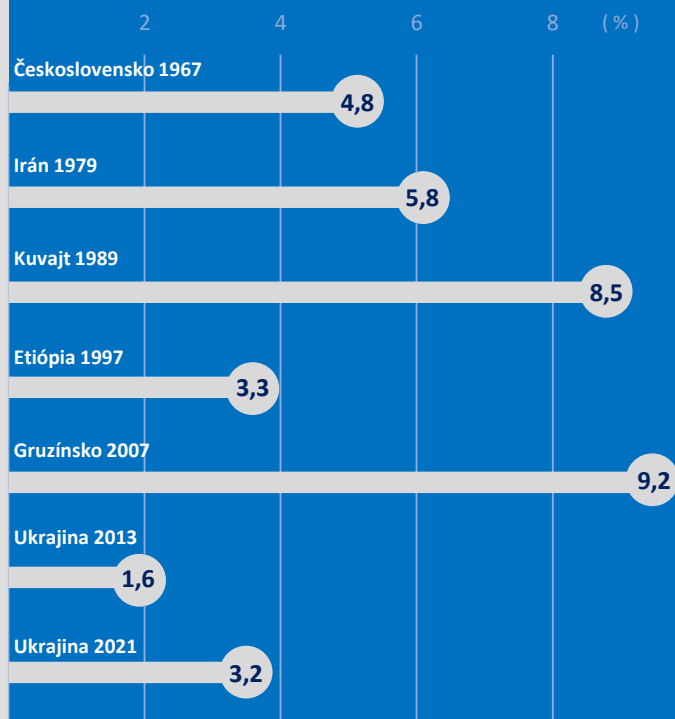
Ukazovateľ 2 % na obranu odráža dve z nich. Jeho dosiahnutie je jasnou demonštráciou domáceho **politického odhodlania** investovať do obranných schopností štátu. Zároveň je to jednoduchý **nástroj komunikácie** smerom k spojenským partnerom, ale aj potenciálnym, či skutočným nepriateľom. V súvislosti s blížiacim sa **summitom NATO v Litve v júli 2023** sa predpokladá diskusia o **stanovení hranice 2 % ako minima**, ktoré by členské štáty mali investovať do obrany.

1. Zdieľanie záťaž - kde sa vzali 2%

Závazok dávať na obranu 2 % HDP pochádza zo summitu Severoatlantickej aliancie v Rige z roku 2006 a bol obnovený po ruskej anexii Krymu na summite vo Walese v roku 2014. Vychádza z článku 5 Severoatlantickej zmluvy, ktorý definuje princíp kolektívnej obrany. **V prípade napadnutia jedného štátu nie sú ostaté štáty nutne viazané vojensky zasiahnuť, ale sú povinné poskytnúť takú pomoc, vrátane použitia vojenskej sily**, aby obnovili a udržali bezpečnosť v euroatlantickom priestore. **Na tento účel majú členské štáty vyčleniť dostatočné finančné zdroje**, aby mali kapacitu konať v prípade núdze. Hranica 2 % bola určená ako kompromis – je to dostatočne veľa pre rozvoj nových spôsobilostí a udržiavanie požadovaného stavu ozbrojených síl. Zároveň však nie toľko, aby to štáty v čase mieru nedokázali absorbovať. Hodnota 2 % bola v roku stanovenia tohto záväzku realistickým cieľom vzhľadom na priemer výdavkov na obranu európskych členov NATO v roku 2006 – 1,8 % HDP (pričom USA v tom čase do obrany investovali 4 % HDP).

2. Koľko % HDP je potrebných na odstrašenie?

V kontexte ruskej agresie na Ukrajine sa opätovne otvára diskusia o koncepte odstrašenia NATO. **Samotné výdavky na obranu bez zohľadnenia iných faktorov ale nemajú vysokú výpovednú hodnotu z hľadiska schopnosti krajiny odstrašiť nepriateľa** od možného útoku. V minulosti boli napadnuté aj štáty, ktoré dávali štatisticky na obranu omnoho viac ako 2 % HDP.

▲ Výdavky vybraných krajín v % HDP rok pred začiatkom konfliktov
Zdroj: World Bank, 2023; U.S. ACDA, 1970

„ Rok pred začiatkom konfliktov mala väčšina zasiahnutých krajín výdavky na obranu výrazne nad 2% HDP. “

- Výdavky Československa sa v 60-tych rokoch pred vpádom vojsk Varšavskej zmluvy pohybovali okolo 5 % (čo bolo štandardné pre krajiny Varšavskej zmluvy).
- Iránske výdavky na obranu v predvečer revolúcie a vojny s Irakom boli 5,8 % (Irak 6,1 %).
- Rok pred inváziou Iraku do Kuvajtu boli kuvajtské výdavky na obranu na úrovni 8,5 %. Výdavky Iraku v danom období nie sú známe, ale vzhľadom na doznievajúcu vojnu s Iránom boli pravdepodobne v desiatkach percent.
- Pred začiatkom vojny medzi Eritreou a Etiópiou v roku 1997 sa Eritrea chystala na konflikt s 11,9 % HDP, zatiaľ čo Etiópia v roku 1997 vydala na obranu 3,3 % HDP.
- Gruzínsko sa rok pred ruskou inváziou snažilo zvýšiť výdavky na obranu na úroveň 9,2 %. Dva roky po invázii výdavky postupne klesali až na súčasných 1,7 % (2021).
- Pred ruskou anexiou Krymu dávala Ukrajina na obranu menej ako 2 % HDP, po roku 2014 konzistentne viac ako 3 %. Výdavky Ukrajiny na obranu sa po ruskej invázii zvýšili 7-násobne, presiahli úroveň 44 mld. USD (viac ako tretina HDP krajiny). Oproti tomu Ruská federácia minula 86,4 mld. USD, čo je 4,1 % HDP.

3. Spôsobilosti - o čom 2 % nehovorí

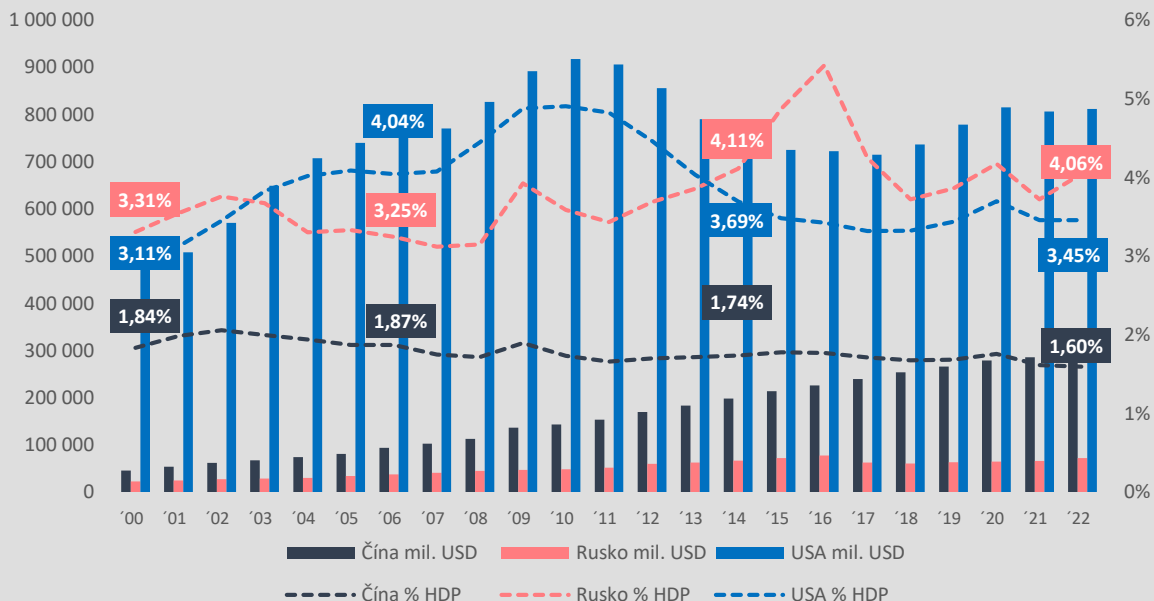
Výpovedná hodnota 2 % HDP má do veľkej miery deklaratórny charakter. Hovorí však len málo o skutočných spôsobilostiach, materiálom vybavení, či obranyschopnosti krajiny v prípade konfliktu.

- 2 % sú vstupný, nie výstupný indikátor - nehovorí nič o tom, ako boli peniaze investované, akú techniku krajina obstarala, nehovorí o nasaditeľnosti a udržateľnosti za hranicami.
- Pre krajiny s vysokým HDP, výkonnou ekonomikou, ale malými ozbrojenými silami vytvára problém s absorpčnou kapacitou výdavkov na obranu (napr. Luxembursko) – sumu nemajú na čo minúť.
- Vyjadruje len pomer k ekonomickej výkonnosti krajiny, ale nehovorí o prioritácii obrany voči iným oblastiam. 2 % HDP tak môžu predstavovať 3 % z výdavkov štátneho rozpočtu, rovnako však aj 1 % alebo 5 %. Zároveň v prípade ekonomickej recesie môže vzbudiť dojem navyšovania výdavkov na obranu (príklad Covid-19).
- Skresľuje medziročné aj medzištátne porovnanie. Napr. v Číne výdavky na obranu od roku 2000 narástli viac ako 6-násobne, aj keď celková výška vyjadrená ako % HDP zostala takmer nezmenená (~ 1,7 % HDP). Skresľujúce by bolo aj porovnanie rôznych štátov navzájom – výdavky Ruska a USA vyjadrené ako % HDP sa v oboch štátoch pohybujú medzi 3-4 % HDP, pričom v reálnych číslach sú rozdiely v stovkách miliárd USD.

Zdroje:

1. ACDA. „World Military Expenditures 1970.“ 24. máj 2023. <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/185677.pdf>
2. Jackson, Eric. „Political Accounting: Rethinking NATO’s ‘2 Percent’ Rule.“ 25. máj 2023. <https://natoassociation.ca/political-accounting-rethinking-natos-2-percent-rule/>
3. Mattelaer, Alexander. „Sharing the burden of keeping Europe whole, free and at peace.“ 18. máj 2023. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/05/05/sharing-the-burden-of-keeping-europe-whole-free-and-at-peace/index.html>
4. Mazarr, Michael J. „Understanding Deterrence.“ 18. máj 2023. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE295/RAND_PE295.pdf
5. NATO. „Financial and Economic Data Relating to NATO Defence.“ 25. máj 2023. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2009_02/2009_03_D34F22C9AE854B7FAA0BB409A21C90D3.pdf
6. SIPRI. „Military Expenditure Database.“ 19. máj 2023. <https://milex.sipri.org/sipri>
7. Techau, J. „The politics of 2 percent NATO and the Security Vacuum in Europe.“ 25. máj 2023. https://carnegieendowment.org/files/CP_252_Techau_NATO_Final.pdf
8. World Bank. „Military expenditure“. 17. máj 2023. <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

▼ Vyjadrenie v % HDP nereflexuje výšku výdavkov na obranu v reálnych číslach (v mil., const. 2021 USD)

Zdroj: SIPRI, 2023

© Analytický útvar MO SR, máj 2023
Kutuzovova 8
832 47 Bratislava

Web: www.mosr.sk/au-mosr/
Autori: Juraj Kuruc

Materiál prezentuje názory autora a Analytického útvaru MO SR, ktoré nemusia nevyhnutne odrážať oficiálne názory a politiky Ministerstva obrany SR. Cieľom komentárov a iných materiálov AÚ je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne témy v oblasti obrannej a bezpečnostnej politiky štátu. Práca neprešla jazykovou úpravou.